

28.1.2021

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Asia: VNS 6/2020 Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle – Suomen kestävän kasvun ohjelma

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta on pyytänyt lausuntoa Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:ltä Suomen kestävän kasvun ohjelmasta. MaRa lausuu asiasta seuraavan.

Kestävän kasvun ohjelmassa on myös matkailu- ja ravintola-alan yrityksille ja niiden työntekijöille hyödyllisiä rahoituskohteita. Matkailu- ja ravintola-ala on suurista ja paljon työllistävistä toimialoista kärsinyt eniten koronaviruksen aiheuttamasta taloudellisesta kriisistä. Suomen tulisi ottaa huomioon elpymis- ja palautumistukivälinerahoituksen (RRF) käyttötarkoitusta määritellään Neuvoston suositus COM 2020 526 final.

Suosituksen kohdassa 8 todetaan nimenomaisesti, että ”Suomea kannustetaan hyödyntämään näitä mahdollisuuksia kaikilta osin, jotta se voi auttaa niitä yksittäisiä henkilöitä ja aloja, joihin (koronasta aiheutuvat) haasteet eniten vaikuttavat.”.

Neuvoston suositus ei juurikaan näy Valtioneuvoston selonteossa. Esimerkiksi selonteossa ei ole lainkaan kohdistettuja toimenpiteitä ravintola-alalle, johon koronavirusi on iskenyt ankarasti ja joka on matkailu- ja ravintola-alan kokonaisuudessa työvoimaltaan ja verointensiivisyydeltään suurin toimiala. Se työllistää yrittäjät mukaan lukien 77 000 henkilöä.

Matkailu ulkomailta Suomeen kasvoi nopeasti ennen koronavirusiä. Matkailun osuus Suomen kokonaisviennistä vuonna 2019 oli 5,2 prosenttia ja palveluviennistä noin 16 prosenttia. Matkailuvienti on kasvanut vientiteollisuutta nopeammin ennen koronavirusiä. Matkailun arvonlisästä 82 prosenttia syntyy Suomessa (liite 1). Ohjelmassakin todetaan (s. 37), että talouden saama arvonlisä kasvaa erityisesti palveluviennistä.

MaRa katsoo, että kestävän kasvun ohjelma on vientiteollisuuspainotteen. Tämä siitä huolimatta, että koronavirusi on iskenyt palveluelinkeinoihin ja niiden henkilökuntaan huomattavasti ankarammin kuin vientiteollisuuteen. Tämä todetaan ohjelmassakin (s. 11): ”Etenkin palvelusektorit kärsivät hallitusten asettamista rajoittavista toimista.”. Rahoituksen osoittaminen enemmän palvelusektorille tukisi myös hallituksen työllisyystavoitetta, sillä työpaikat ovat syntyneet ja syntyvät myös koronan jälkeisessä ajassa palvelusektorille (liite 2). Tämä tulisi ottaa huomioon myös valtioneuvoston komissiolle valmistelemissa elpymis- ja palautumissuunnitelmissa.

Yksityiskohtaiset kommentit

Ammatillinen osaaminen, nuorten koulutus ja työperäinen maahanmuutto

Koronakriisi on vaikuttanut erittäin negatiivisesti matkailu- ja ravintola-alan työntekijöiden toimeentuloon. Toimialan työntekijöistä noin 30 prosenttia on alle 26-vuotiaita. Heillä ei ole säästöjä, joita he olisivat voineet käyttää kriisin aikana. Uhkana on, että merkittävä osa alan työntekijöistä siirtyy tai koulutautuu muille toimialoille. Tämä on suuri uhka matkailu- ja ravintola-alan kasvulle tulevaisuudessa, sillä ennen koronakriisiä alalla oli huutava pula ammattitaitoisesta työvoimasta. Kun palvelujen kysyntä palautuu, pula henkilöstöstä on entistä suurempi.

Matkailu- ja ravintola-alan yritykset tarvitsevat yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen saanutta henkilöstöä. Erityinen tarve on kuitenkin toisen asteen kieli- ja palvelutaitoisesta henkilökunnasta. Kun Suomessa puhutaan osaajista, usein heillä tarkoitetaan yliopistokoulutuksen saaneita henkilöitä. Tätä näkökantaa tulee laajentaa toiselta asteelta valmistuneisiin osaajiin: muun muassa kokkeihin, tarjoilijoihin, vastaanottovirkailijoihin, eräoppaisiin ja tapahtumien järjestämisen ammattilaisiin.

Toimiala tarvitsee henkilöstöä Suomesta, mutta myös työperäisen maahanmuuton edistäminen on välttämätön toimialan kasvun edellytys, kun ikäluokat pienenevät. Myös Suomeen opiskelemaan tulevia ulkomaalaisia opiskelijoita tulisi houkutella jäämään Suomeen töihin.

MaRa toteaa, että

- **ammattillinen koulutus on avainasemassa matkailu- ja ravintola-alan kasvun edellytyksenä. Kannatamme selonteossa olevaa lausumaa nuorten tukemisen ja osaamistason noston parantamisesta ammatillisen koulutuksen ja jatkuvan oppimisen panostusten kautta (s. 22).**
- **matkailu- ja ravintola-ala tarvitsee osaavaa työvoimaa ja huippuosaajia. Huippuosaajien käsitettä tulee laajentaa myös toiselta asteelta valmistuneisiin huippuosaajiin. Kannatamme huippuosaajien rekrytoinnin sujuvoittamista, kun huippuosaajan käsite on edellä mainitulla tavalla laajennettu (s. 40).**
- **tarvitsemme toimialalle työperäistä maahanmuuttoa. Kannatamme työperäisen maahanmuuton prosessien sujuvoittamista (s. 8).**

Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta

Suomen tavoitteena on kotimaan liikenteen päästöjen puolittaminen vuoteen 2030 mennessä. Kotimaan liikenteellä tarkoitetaan Suomen rajojen sisäpuolella aiheutuvia päästöjä. Siten kotimaan liikenteen päästöihin eivät

kuulu lento- ja laivamatkat Suomen rajojen ulkopuolella. Pääosa liikenteen päästöjen puolittamisesta kohdistuuakin henkilöautoliikenteeseen. Osa henkilöautoliikenteen päästöjen puolittamista voi olla uusien maksujen periminen (esimerkiksi kilometrivero ja tietullit), mikä nostaisi esimerkiksi vapaa-ajan matkustamisen hintaa kotimaassa. Kun nämä toimet eivät kohdistu laivalla ja lentokoneella tehtäviin ulkomaan vapaa-ajanmatkoihin, uhkana on, että matkailu kotimaassa kallistuu edelleen ja matka ulkomaille tulee taloudellisesti entistä houkuttelevammaksi. Vaikka kotimaan päästöt eivät tällöin kasva, kokonaispäästöt kasvavat henkilöautoilun vaihtuessa yhä enemmän laivoilla ja lentokoneilla tehtäviin ulkomaan matkoihin. Kotimaan matkailun kilpailukyky tulee ottaa huomioon liikenteen päästöjä vähennettäessä.

Kunnianhimoiset päästötavoitteet tulee ulottaa myös laiva- ja lentoliikenteeseen. Tämä edellyttää kuitenkin kansainvälisiä ratkaisuja. Suomi ei voi yksin tehdä niitä. Esimerkiksi Finnairin kustannusten nostaminen kansallisella biopolttoaineen jakeluvetoisella johtaisi Finnairin kilpailukykyyn heikentymiseen ja Suomen kansainvälisen saavutettavuuden heikentymiseen. Tällä olisi erittäin kielteiset vaikutukset Suomen matkailuelinkeinolle.

Liikenteen päästöjä vähennettäessä tulee tukea paitsi vähäpäästöisten autojen hankkimista, myös toimivan latausverkoston markkinaehtoista rakentamista Suomeen. Valtion tulisi tukea latausasemien rakentamista esimerkiksi liikenneasemien, hotellien, kylpylöiden, kongressi- ja messukeskusten, huvipuistojen ja hiihtokeskusten yhteyteen.

Itämeri on huonossa kunnossa. Itämeren tilan parantaminen on myös matkailualan kannalta erittäin tärkeää.

MaRa toteaa, että

- **liikenteen päästöjen puolittamisessa tulee ottaa huomioon kaikki liikennemuodot. Sitä ei voida toteuttaa kohdistamalla tavoite pääosin henkilöautoliikenteeseen. Valtion tulisi tukea sähköautojen latausverkoston rakentamista matkailualan yritysten yhteyteen ja erityisesti liikenneasemille.**
- **Itämeren tila on heikko. Kannatamme Itämeren rehevöitymisen vähentämiseen uusia ja laajamittaisia hajakuormituksen torjuntatoimia (s. 34).**

Suomen kansainvälisen kilpailukykyyn turvaaminen

Suomi palveluvaltaistuu kuten monet läntisen Euroopan maat ovat tehneet jo ennen Suomea. Teollisuusyritysten palvelujen vienti kasvaa, mutta myös perinteisten palvelualojen vienti kasvaa. Palveluelinkeinojen viennistä arvonnalisää jää Suomeen enemmän kuin tavaroiden viennissä. Moni perinteinen kotimarkkinoihin perustuva palveluala on globalisaation ja digitalisaation vuoksi kansainvälisessä kilpailutilanteessa samalla tavalla kuin tavara-vienti.

Matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alat sekä niiden työntekijät ovat kärsineet eniten koronaviruksesta. Toimialojen elinvoiman palauttaminen vaatii nopeita ja syvälle käyviä toimenpiteitä. Myös julkisen talouden edun mukaista on, että toimialojen yritykset nousevat kuopasta nopeasti ja pystyvät kutsumaan työntekijänsä työttömyyskortistosta töihin.

MaRa toteaa, että

- palveluvienti kasvaa ja nettotyöllisyys kasvaa erityisesti palvelu-aloilla. Kannatamme palvelualojen viennin edistämistä ja palveluviennin esteiden kartoittamista (s. 38).
- matkailu-, ravintola- ja tapahtuma-alan yrityksiä ja niiden työntekijöitä on tuettava. Kannatamme tätä koskevaa lausumaa (s. 38). Toimialan palvelujen kysynnän elvyttämiseksi tarvitaan kuitenkin rajumpia toimia. Ilmeisesti nyt esillä olevia rahoitusvälineitä ei voida käyttää verojen määräaikaiseen alentamiseen. Toimialan palvelujen arvonlisäveroja tulisi alentaa määräajaksella ja tarvittaessa rahoittaa se muista lähteistä.

Matkailun kestävä kasvun ja uudistamisen edistäminen

Kun koronavirusi helpottaa, kansainvälinen matkailu käynnistyy nopeasti. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet puhtaana, väljänä ja korkean palvelu-, turvallisuus- ja hygieniatason maana saada yhä suurempi osuus kansainvälisestä matkailusta. Tämä edellyttää muun muassa merkittävää panostamista Suomen tunnetuksi tekemiseen ulkomailla. Matkailualan yritysten rahat ovat niin vähissä kriisin jäljiltä, että niillä ei ole varaa laajamittaiseen markkinointiin. Tämän vuoksi Visit Finlandin määrärahoja tulisi nostaa pysyvästi tasolle 20 miljoonaa euroa vuodessa. Sitä ennen Visit Finlandille tulisi antaa ohjelman rahoituksesta matkailualan elpymistä varten tuntuva lisämääräraha markkinointiin ulkomailla.

Matkailu- ja ravintola-alan yritykset ovat pääosin pieniä yrityksiä, jotka työllistävät alle 10 henkilöä. Yritykset tarvitsevat apua siinä, että ne ovat paremmin osana globaaleja digitaalisia markkinointikanavia.

Suomen matkailulla on kaksi vetovoimaista kokonaisuutta: luontomatkailu ja vetovoimaiset kaupunkikohteet. Suomen luonto ja erityisesti kansallispuistot ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet lisätä myös kaupunkeihin suuntautuvaa matkailua, koska missään Suomen kaupungissa ei ole ruuhkia massaturismin maihin verrattuna. Myös kaupunkimatkailun edistämiseen tulee panostaa luontomatkailun ohella.

MaRa toteaa, että

- Visit Finlandin määrärahoja tulee nostaa pysyvästi tasolle 20 miljoonaa euroa vuodessa. VF:lle tulee antaa kertaluonteinen määräraha matkailukysynnän käynnistämiseksi ulkomailta Suomeen. Kannatamme toimenpiteitä Suomen näkyvyyden kehittämiseksi kansainvälisissä jakelu- ja markkinointikanavissa (s. 39).

- **matkailupalvelujen digitaalinen myynti on avainasemassa. Kannatamme tavoitetta matkailupalvelujen digitaalisen myynnin kasvattamisesta (s. 40).**
- **luontomatkailu on toinen Suomen matkailun vahvuuksista. Myös kaupunkikohteiden vetovoimaa ja kilpailukykyä tulee lisätä. Erittäin tärkeää on kokous- ja kongressimatkailun kasvattaminen, sillä kongressimatkailija käyttää matkallaan Suomessa neljä kertaa niin paljon rahaa kuin yksityismatkailija.**

Reaaliaikatalous

Reaaliaikaista taloutta kehittämällä voidaan luoda merkittäviä kustannus- ja toimintahyötyjä matkailu- ja ravintola-alan yrityksille, henkilöstölle ja yhteiskunnalle. Reaaliaikataloudessa kaikki talouden transaktiot perustuvat digitaaliseen, rakenteiseen dataan ja sen käsittelyyn.

Reaaliaikatalous tuo yrityksille tehokkuutta ja kustannussäästöjä. Se vähentää myös merkittävästi ravintola-alan harmaata taloutta, kun esimerkiksi veroviranomaiset voivat reaaliaikaisesti seurata yrityksen myynnin ja verojen maksun kehittymistä. Se mahdollistaa harmaan talouden torjunnan resurssien kohdistamisen entistä paremmin niihin yrityksiin, joissa on perusteltu aihe epäillä verojen maksamatta jättämistä. Kysymys ei ole vähäisestä asiasta, sillä majoitus- ja ravintola-alan harmaan liiketoiminnan arvo on noin 400–500 miljoonaa euroa vuodessa.

Reaaliaikatalouteen siirtyminen vaikeuttaa myös työntekijöiden epäasiallista kohtelua, joka ilmenee muun muassa alipalkan maksamisena ja heidän eläkemaksujen maksamatta jättämisenä. Tätä ilmenee erityisesti ravintola-alan yrityksissä, joissa sekä ravintolan omistaja että työntekijät ovat ulkomaalaisia. Ulkomaalaisten, usein kielitaidottomien työntekijöiden, on vaikeaa saada tietää Suomen lainsäädännön ja työehtosopimusten heille suomista oikeuksista. Reaaliaikatalouteen siirtyminen voi siten parantaa myös työperäisen maahanmuuton mainetta kitkemällä epätervettä liiketoimintaa.

MaRa toteaa, että reaaliaikatalouteen siirtymistä tulee tukea voimakkaasti. Se tuo merkittäviä hyötyjä yrityksille, niiden työntekijöille ja julkiselle taloudelle veronsaajina. Kannatamme reaaliaikatalouden (eKuittien ja eLaskujen) infrastruktuurin käyttöönottoa mahdollisimman nopeasti (s. 43).

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Timo Lappi
toimitusjohtaja